

De styrande fruktar folket

Regeringen har genom statsrådet Zetterberg förklarat att det enhälliga förslaget om nya former av folkomröstning inte kommer att föranleda proposition från regeringens sida vid denna riksdag. Frågan är "inte det ringaste aktuellt", yttrar hr Zetterberg. Det är ett egenomligt uttalande. En reform av statskicket av denna typ kan naturligtvis aldrig väntas bli aktuell i samma mening som ett av dagshändelserna framdrivet problem. Från den synpunkten kan regeringen alltid påstå att saken kan uppskjutas — hur väsentlig och värdefull den krävda kompletteringen av vår folkstyrelse än är. Jämför regeringens ovilja mot att ta upp folkomröstningsfrågan med dess iver att snabbt genomföra en valreform som skall ge socialdemokratin några extra mandat utöver de av den proportionella rättvisan betingade!

Men uttalandet är underligt också med tanke på frågans förhistoria. Riksdagens begäran om utredning av folkomröstningsinstitutet kom redan i maj 1948. Den kommitté som handhaft utredningen tillsattes först i januari 1950. Något skäl för dröjsmålet annat än vilja att försinka saken lär inte kunna uppdrivas. Strax innan kommittén blev tillsatt i december 1949 fällde emellertid justitieministern uttalanden som innebar ett reellt löfte om att trots dröjsmålet en eventuell reform skulle komma till stånd inom nästa riksdagsperiod. I svar på en interpellation rörande effektiviseringen av riksdagens utredningskrav anfördes nämligen ett ärendet såsom grundlagsfråga i alla fall inte kunde slutligt behandlas förrän efter nyval till andra kammaren och sålunda vid 1953 års riksdag. Det ansågs alltså självfallet att regeringen skulle ta ställning till frågan 1952 för att få ett eventuellt förslag definitivt igenom 1953. Nu är denna tanke bortglömd eller bortkastad — regeringen vill, om den överhuvud vill göra något, inte ha reformen beslutad förrän tidigast år 1957.

*

Den socialdemokratiska pressens hållning visar var det verkliga skälet till dessa avväjningsmanövrer ligger. Man är rädd för folkomröstning. Partiet har folkomröstning på sitt program — det bör, tycks man anse, vara tillräckligt. Re-

sonemanget synes vara detsamma som en framstående socialdemokrat förde kring en motion om aktualisering av programpunkten om statskyrkans avskaffande på partikongressen år 1936; man kunde gott bevara programkravet, sade han, eftersom ändå ingen trodde på att man ville arbeta på dess förverkligande. Det är en ståtlig tanke! Begär folkomröstning i program efter program, vid kongress efter kongress, men se till att ingenting i praktiken blir gjort åt saken — det blir motot för partiets arbete i denna stora fråga om utbyggande av vår demokrati.

Invändningarna mot folkomröstning — t. ex. i Morgon-Tidningen och Aftontidningen — är av den art att de uppenbart inte täcker de verkliga motiven för oviljan. Det betvivlas från detta håll, där folkviljan alltid förr ställdes i centrum, att "de enskilda medborgarna över lag är så politiskt intresserade och insiktsfulla att det verkligen kan bli ett sakligt ställningstagande till de frågor som skall avgöras". Var och en måste dock vara på det klara med att i många stora och betydelsefulla sakfrågor folket har samma möjligheter till bedömning som vid ett val — för övrigt bör ju ett val innebära ett ställningstagande till sakfrågor, bygga på insikt i sakfrågor. I ett annat inlägg uttalas att den borgerliga pressen har större utsikter att "förvränga" läget vid en folkomröstning än vid ett val. Som om det inte vore obestridligt att propagandan i en bestämd sakfråga tvingas till större konkretion och realanalys än vid ett val. I striden kring en till folkomröstning framlagd fråga går det inte att komma förbi saken, det är just det värdefulla; vid ett val kan man långt rera ohämmt vädja till vanor, fördomar, vaga ideologiska föreställningar; man kan utlova reformer som sedan inte tas upp, man kan undvika det väsentliga för att fästa uppmärksamheten vid det sensationella och tillfälliga. Morgon-Tidningens på falska uppgifter byggda kampanj om folkpartiets bankkonton år 1948 — det är ett grepp som kan göra sig vid ett val, men är oanvändbart vid en folkomröstning.

Här framskyntar det verkliga skälet till fruktan för folkomröstning. Det är relativt lätt att under mobilisering av gamla paroller och nya demagogiska slagnummer bevara ställningen bland väljarna. Det är i sakfrågor relativt lätt för partiledningen att disciplinera

sina män i riksdag, tidningar och partistyrelser. Men det är inte lätt att i sådana frågor disciplinera folket; i många fall är den folkliga majoriteten tvärtom en annan än riksdagsmajoriteten. Hur skulle väljarna ha reagerat inför undfallenheten mot bondeförbundets krav, inför dessa för tjänstemän och arbetare skadliga beslut, om röstning i sak varit möjlig? Hur skulle de reagera mot en

skattepolitik som i realiteten medför ökade bördor utöver dem som för några år sedan betecknades som maximala?

Nej, socialdemokratins ovilja mot sitt eget program på denna punkt är lätt att förstå. Partiet ser i det röstande folket en kontrollant som kan bli obehaglig, en instans som kan ändra statsstyrelsens beslut. Man fruktar folket därför att man vill behålla makten för sig själv.